

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชุมชนมอญบ้านบางกระดีพบว่า

คนไทยเชื้อสายมอญในชุมชนเชื่อกันว่าชุมชนแห่งนี้เริ่มก่อตั้งขึ้นแต่สมัยรัชกาลที่ 2 แต่จากการสำรวจไม่พบหลักฐานทางสถาปัตยกรรมที่สร้างสมัยรัชกาลที่ 2 เนื่องจากบ้านเรือนที่สร้างในชุมชนในช่วงแรกๆใช้จากเป็นวัสดุในการก่อสร้างทำให้ผุพังไปตามกาลเวลา เมื่อพิจารณาจากอายุของวัดบางกระดีที่สร้างเมื่อปี 2420 จนถึงปัจจุบัน มีอายุ 125 ปี ประกอบกับการสัมภาษณ์ชาวบ้านเกี่ยวกับบรรพบุรุษทำให้เชื่อได้ว่าชุมชนแห่งนี้มีอายุไม่น้อยกว่า 4 รุ่น

อาชีพหลักในสมัยก่อนคือ การทำนา แต่เนื่องจากชาวบ้านประสบปัญหาดินเค็ม ชาวบ้านจึงหันมาทำจากเป็นอาชีพหลัก เนื่องจากมีป่าจากขึ้นตามธรรมชาติและอยู่ใกล้กับที่อยู่อาศัย ต่อมาแผ่นจากขายไม่ได้ราคาจึงเปลี่ยนมา ทำวังกุง ค้าขาย รับจ้าง และรับราชการ ในปัจจุบันยังมีครอบครัวส่วนหนึ่งที่พึ่งพารายได้จากการเย็บจากและทำวังกุงอยู่ โดยส่วนใหญ่ไม่ได้มีที่ทำกินเป็นของตนเองต้องเช่า และการทำจากต้องซื้อวัตถุดิบจากเจ้าของสวนที่ยังเหลืออยู่ โดยทั่วไปคนในชุมชนยังมีความเป็นอยู่แบบชนบท อยู่กันอย่างประหยัด ส่วนคนวัยส่วนหนุ่มสาวที่ปัจจุบันมักนิยมไปทำงานโรงงานที่อยู่ในซอยซึ่งได้ค่าแรงสูงกว่าการเย็บจาก อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านที่นี่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายด้านที่อยู่อาศัย และมีตลาดที่สามารถซื้อของอุปโภค บริโภคได้ในราคาถูกอยู่ไม่ไกลจากชุมชน บุตรหลานของคนในชุมชนนิยมให้เรียนที่วัดบางกระดี และภายในชุมชนยังมีสถานอนามัย 2 แห่งซึ่งคิดค่ารักษาพยาบาลในราคาถูก

แม้ว่า ปัจจุบันสภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อก่อนคือพึ่งพากันน้อยลง และต่างคนต่างทำงานเพื่อความอยู่รอด แต่เพราะคนในหมู่บ้านนี้ส่วนมากจะมีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ร่วมกันแม้ว่าจะไม่ได้อยู่ที่ดินบริเวณเดียวกัน ทำให้มีการไปมาหาสู่กันเสมอ และเมื่อเวลาว่างงานก็จะมาช่วยกันทำอาหาร และเตรียมงานไม่ว่าจะเป็นงานระดับชุมชนหรืองานระดับครอบครัวก็ตาม โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางให้คนมาพบปะพูดคุยทำกิจกรรมร่วมกัน

ชาวบ้านที่หมู่บ้านนี้มีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนามากโดยจะนิยมทำบุญตักบาตร เข้าร่วมงานที่ทางวัดจัดขึ้น และทำบุญเพื่อให้วัดนำเงินไปปรับปรุงวัด สร้างมณฑป

นอกจากนี้คนในชุมชนยังมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านนั่นก็คือ เจ้าพ่อบางกระดี และ เจ้าแม่หัวละหาน โดยมีการไหว้ บ่น และทรงเจ้า นอกจากนี้คนในหมู่บ้านนี้ยัง ถือผีบรรพบุรุษ การ ถือผีเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เป็นสิ่งที่คนในหมู่บ้านเข้าใจตรงกันโดยทั่วไปใน เรื่องของข้อห้ามต่างๆ และการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ ความเชื่อต่างๆเหล่านี้แสดงออกมาให้เห็นในวิถี ชีวิต ผ่านกิจกรรม รวมทั้งยังส่งผลต่อรูปแบบสิ่งปลูกสร้างในชุมชนด้วย ความเชื่อต่างๆของคนใน หมู่บ้านส่งผลต่อวิถีชีวิตและสิ่งปลูกสร้างและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนสิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วน เป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้ชุมชนนี้แตกต่างจากชุมชนทั่วไป และสะท้อนความเป็นชุมชนไทย-มอญ ออกมา

จากการศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการตั้งถิ่น ฐานของชุมชนมอญบ้านบางกระดีพบว่า

ตั้งแต่อดีตมาคนไทย-มอญจะนิยมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม อาจมีสาเหตุมาจากการ บั๊กหลักตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ต้นที่ชาวมอญที่อพยพมาได้รับพระราชทานที่บริเวณให้อยู่ในประเทศไทย ตามที่ต่างๆและยังคงสืบลูกหลานมาจนถึงปัจจุบันและความรู้สึกผูกพันกลมเกลียวในเชื้อชาติ เดียวกันทำให้ในปัจจุบันยังสามารถพบเห็นหมู่บ้านหรือบริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทย-มอญ ได้อย่างชัดเจน เช่นที่ อำเภอปากเกร็ด อำเภอสามโคก อำเภอบ้านโป่ง อำเภอสังขละบุรี เป็นต้น

การที่บ้านเรือนในชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่ริมน้ำนั้นเป็นเพราะคนมอญให้ความสำคัญ กับน้ำดังปรากฏในตำราการปลูกบ้านของมอญโบราณที่ให้ความสำคัญกับการปลูกบ้านใกล้แหล่ง น้ำ ประกอบกับในสมัยก่อนมีการใช้ประโยชน์จากน้ำทั้งในเรื่องการขนส่ง และการใช้อาบ ต้ม ซึ่ง วิถีชีวิตของคนมอญจะผูกพันกับน้ำ และใช้ลำคลองเป็นในการสัญนาการ มีการว่ายน้ำ และ แข่ง เรือ ที่คลองสนามชัย การวางตัวของบ้านเรือน มาจากความเชื่อความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและ ความเชื่อเกี่ยวกับการปลูกบ้าน การที่บ้านวางตัวตามตะวันนั้นมาจากความเชื่อเรื่องการถือน้ำ ซึ่ง จะไปสัมพันธ์กับเรื่องระบบสังคมครอบครัว กล่าวคือการถือน้ำทำให้ต้องมีเสาผี ซึ่งเป็นเสาที่เอาไว้ เก็บผีบรรพบุรุษ เป็นเสาต้นแรกที่อยู่ทางตะวันออก บ้านของในชุมชนนี้จึงวางตัวไปในทิศทาง ดังกล่าวซึ่งเป็นผลลัพธ์ของการถือน้ำ ห้องที่อยู่เหนือเสาผีเป็นห้องที่สำคัญที่สุด ใช้เป็นห้องนอน ของเจ้าของบ้าน ส่วนความเชื่อในการปลูกบ้านก็แสดงออกมาให้เห็นทั้งเรื่องของตำแหน่งของบ้าน และทิศทางการวางตัว เรื่องตำแหน่งของบ้าน ชาวมอญที่นี่จะไม่ปลูกบ้านแทรกระหว่างบ้านที่เป็น ครอบครัวเดียวกัน ส่วนในเรื่องการวางตัวพบว่ามีบางเรือนที่มีลักษณะปลูกขวางตะวันขัดกับเรือน อื่นนั้นเพราะคนไทย-มอญที่นี่จะไม่ปลูกเรือน "แทงพ่อ แทงแม่" หรือปลูกหันหน้าจั่วไปตรงหน้าจั่ว ของบ้านบิดา มารดาของตน นอกจากนี้การสร้างบ้านของรุ่นลูกมีข้อห้ามว่าห้ามสร้างเหนือ

ห้องนอนของพ่อแม่ ดังนั้นการสร้างบ้านของรุ่นลูกในบริเวณที่ดินพ่อแม่ก็นั้นหากที่ดินมีจำกัดจะนิยมต่อเรือนออกไปจากเรือนเดิม

อย่างไรก็ตามการปลูกเรือนตามความเชื่อในในอดีตสามารถเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากกว่าปัจจุบัน เนื่องจากในอดีตชุมชนแห่งนี้ไม่อยู่กันหนาแน่นมาก แต่ละบ้านพอจะมีบริเวณให้ลูกหลานไว้ปลูกเรือน แต่ปัจจุบันที่ดินถือเป็นสมบัติที่มีราคาแพง ประกอบกับสภาพหมู่บ้านในปัจจุบันอยู่กันอย่างหนาแน่นมากขึ้น การปลูกบ้านในปัจจุบันจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมาเกี่ยวข้อง

ตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้านที่อยู่ริมน้ำที่เป็นทั้งเส้นทางคมนาคม และเป็นขอบเขตจำกัด จึงทำให้การขยายตัวของพื้นที่ปลูกสร้างเป็นไปตามปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติที่มี นอกจากนี้จะส่งผลกระทบต่อรูปแบบอาคารบ้านเรือนในชุมชนแล้ว ยังเป็นปัจจัยพื้นฐานของการทำกินและการเลือกรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ปัจจัยทางภูมิศาสตร์จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้รูปแบบการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนมีลักษณะที่ถูกโอบล้อมด้วยพื้นที่ธรรมชาติซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อกิจกรรมการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

วิถีชีวิต เป็นผลมาจากคติความเชื่อในเรื่องของชีวิต และพฤติกรรมที่คนในชุมชนถือปฏิบัติกันผ่านช่วงเวลาจนกลายเป็นระเบียบ ทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกวันๆที่เรียกว่ากิจวัตร หรือ กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปีจนกลายเป็น ประเพณี ซึ่งกิจกรรมต่างๆเหล่านี้ล้วนต้องการการรองรับด้วยมิติของเวลาและสถานที่ที่แตกต่างกัน ในอดีต คนในชุมชนจะมีการใช้พื้นที่ของชุมชนมากกว่า เนื่องจากชาวบ้านสวนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร ต่อมาคนในชุมชนออกไปทำกิจกรรมนอกชุมชนมากขึ้น ทั้งการหาเลี้ยงชีพ การพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งปัจจุบันประเพณีและการเล่นบางอย่างจะจัดให้มีเฉพาะวันสำคัญเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมต่างๆเกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป รูปแบบการใช้พื้นที่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเกิดขึ้นมากก็เพื่อรองรับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนนั่นเอง แต่มีกิจกรรมบางอย่างที่คนในชุมชนเลิกทำ ก็ส่งผลให้พื้นที่เปลี่ยนไป เช่น การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ลานดินหน้าวัดเป็นต้น

รูปแบบของสิ่งปลูกสร้างและการตั้งถิ่นฐานในบางส่วนจึงเป็นผลมาจาก กิจกรรมที่เกิดขึ้นด้วย ดังเช่นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นที่วัดก็มีส่วนทำให้การขยายตัวของชุมชนยึดเอาวัดเป็นศูนย์กลาง และ ขนาดพื้นที่ของวัดก็เป็นไปตามปริมาณการเฝ้างานของสมาชิกชุมชน การมีสิ่งศักดิ์ตั้งอยู่หัวและท้ายหมู่บ้าน การมีที่ทำกินรอบชุมชน โครงข่ายทางสัญจร การกระจายตัวของร้านค้าปลีก การกระจุกตัวของชุมชน การเกิดขึ้นของกิจกรรมบริการต่างๆ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงของสังคมผ่านกระบวนการทำให้ทันสมัย ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ และคนในชุมชนอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ การพัฒนาเทคโนโลยีส่งผลให้มีการเปลี่ยนรูปแบบของสังคมชนบทที่ค่อนข้างปิดอันเนื่องมาจากข้อจำกัดของระยะทางให้กลายเป็นสังคมเปิดที่ ในส่วนหนึ่งก็ได้เปิดรับผลกระทบจากความเจริญของพื้นที่เมืองที่ขยายตัวตามเส้นทางคมนาคม ซึ่งสามารถเห็นความแตกต่างของบ้านเรือนระหว่างฝั่งเหนือคลองกับฝั่งใต้คลอง ความเจริญซึ่งมาทางทิศเหนือ ด้านเหนือคลองมีผลทำให้ชุมชนที่อยู่ฝั่งเหนือคลองมีการเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าไม่เฉพาะแต่บริเวณที่เป็นที่ทำกินเท่านั้น แต่ยักรวมถึงสิ่งปลูกสร้างที่ขัดกับสิ่งปลูกสร้างที่มีอยู่เดิมที่ปัจจุบันกำลังเริ่มก่อตัวขึ้น

นอกจากนี้ผลที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้คนในชุมชนมีโอกาสติดต่อกับปะชุมชนจากชุมชนอื่น อาจเป็นผลทำให้ทัศนคติ ความเชื่อเสื่อมคลายลงได้ประกอบกับ ความเชื่อถือเรื่องผีที่ส่งผลต่อรูปแบบบ้านเรือน นั้นมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากการขอปฏิบัติเรื่องการถือผีที่ให้ลูกชายเป็นผู้สืบทอดเท่านั้น ซึ่งแท้จริงความเชื่อดังกล่าวส่งผลต่อความรู้สึกร่วมกันเนื่องจากการมีข้อยึดถือ และประเพณีปฏิบัติที่เหมือนกัน อย่างไรก็ตามหากมีมาตรการในการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในด้านอื่นมาใช้ก็น่าจะมีส่วนช่วยให้ประเพณีและเอกลักษณ์ของชุมชนแห่งนี้คงอยู่ต่อไป

แม้จะมีนโยบายและแผนจากภาครัฐมาควบคุมแนวทางการพัฒนาอย่างหลวมๆ ไม่ว่าจะเป็น ฝั่งเมืองรวมหรือแผนพัฒนาเขต แต่แนวทางการพัฒนาที่มองในภาพรวมทำให้ขาดการคำนึงถึงชุมชนหน่วยเล็กๆของสังคมซึ่งอาจเป็นทรัพยากรที่มีค่าของชาวบ้านบางกระดี่หรือของประเทศ การกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนที่สนองตอบกับแนวคิดหลักของการพัฒนาในภาพรวมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

เนื่องจากความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนมอญบางกระดี่ไม่แตกต่างจากคนไทยอย่างเห็นได้ชัด ทำให้รูปแบบของการตั้งถิ่นฐานที่ปรากฏให้เห็นจึงมาจากวัฒนธรรมผสมระหว่างไทยและมอญ เป็นหลัก แต่จากการศึกษาที่ผ่านมาทำให้ผู้ศึกษา เล็งเห็นเอกลักษณ์ที่มีคุณค่าของชุมชนจาก รูปลักษณะทางกายภาพต่างๆขององค์ประกอบการตั้งถิ่นฐาน ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆที่ชาวบ้านยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมา รวมถึงกิจกรรมและรูปแบบการใช้ชีวิตต่างๆที่เกิดขึ้นตามสถานที่และช่วงเวลาต่างๆ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นศักยภาพสำคัญที่จะผลักดันให้เกิดการพัฒนา ร่วมกับการทราบดีถึงข้อปัญหาต่างๆอันสืบเนื่องมาจากการใช้สอยพื้นที่และความเปลี่ยนแปลงของชุมชน ที่ผู้วิจัยได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงสามารถนำทั้งปัจจัยในแง่บวกและลบมาสังเคราะห์ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสม และยั่งยืน

การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาชุมชนเพื่อการอนุรักษ์จากรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน 6 ประการ ได้แก่ 1) การวางทิศทางของบ้านเรือน ซึ่งเป็นได้รับอิทธิพลจากการมีความเชื่อผีบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นความเชื่อของคนมอญโดยเฉพาะ 2) การมีวัดเป็นศูนย์กลาง 3) การเกาะกลุ่มกันของบ้านเรือน 4) การมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตั้งอยู่หัวและท้ายหมู่บ้าน 5) การปลูกเรือนใกล้แหล่งน้ำ 6) การมีพื้นที่ทำกินอยู่บริเวณโดยรอบ

พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาสูง ได้แก่พื้นที่บริเวณวัดทั้งหมด และพื้นที่หมายเลข 9 ซึ่งเป็นรอยต่อระหว่างหมู่ 8 และ 9 พื้นที่บริเวณวัดเป็นพื้นที่ที่ต้องปรับปรุงเรื่องความสะดวกและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของหาบเร่แผงลอย ส่วนพื้นที่หมายเลข 4 และ 9 เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าสูง จึงมีความเหมาะสมจะพัฒนาเป็นจุดท่องเที่ยว และเป็นพื้นที่ที่ไม่ต้องใช้งบประมาณในการปรับปรุงพื้นที่มาก โดยควรเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงสิ่งก่อสร้างในบริเวณนี้เป็นพิเศษ ปรับปรุงทางเดินตรอกซอยให้มีความชัดเจน และให้คนในชุมชนร่วมมือกันทำหน้าบ้านให้สวยงาม รวมทั้งปรับปรุงรูปแบบบ้านเรือนในบางส่วนให้มีความกลมกลืนกัน รวมทั้งเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกเช่น ป้ายบอกทาง ไฟทางเดิน พื้นที่ในชุมชน หมายเลข 9 และ หมายเลข 10 มีความเหมาะสมจะสร้างสถานที่สำหรับรองรับกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้พื้นที่บริเวณวัดควรปรับปรุงด้านภูมิทัศน์ให้มีความร่มรื่นมากยิ่งขึ้น

พื้นที่ที่มีศักยภาพปานกลาง เป็นพื้นที่ฝั่งใต้ของคลองสนามชัยได้แก่ พื้นที่หมายเลข 5 8 และ 11 พื้นที่ที่ 5 เป็นพื้นที่ที่เกิดจากการขยายตัวของชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยในช่วงหลัง และเนื่องจากไม่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกเนื่องจากการเข้าถึงไม่สะดวกนักทำให้พื้นที่ดังกล่าวยังคงคุณค่าในระดับกลาง พื้นที่ดังกล่าวยังมีพื้นที่สำหรับสิ่งปลูกสร้างในอนาคตดังนั้นจึงระวางการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างอย่างใกล้ชิด โดยขอความร่วมมือให้สร้างบ้านเรือนให้กลมกลืนกับบ้านเรือนส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังต้องสร้าง และปรับปรุงโครงข่ายทางเดินในบริเวณที่ขาดทางสัญจรและมีทางเดินแบบชั่วคราวโดยให้บ้านเรือนได้รับความสะดวกในการเดินทาเข้าออกด้วย

พื้นที่ที่มีศักยภาพต่ำ ได้แก่พื้นที่หมายเลข 1 2 3 และ 7 เป็นพื้นที่ที่อยู่ฝั่งเหนือคลองทั้งหมด พื้นที่โรงเรียนและพื้นที่บางส่วนของหมู่ 8 พื้นที่ดังกล่าวมีปัญหาการปะปนของสิ่งก่อสร้าง บ้านเรือนที่อยู่ใกล้โรงเรียนจะปรับเปลี่ยนให้สามารถใช้ประโยชน์พื้นที่ด้านล่างกล่าวคือเป็นบ้านที่ไม่มีใต้ถุน และใช้พื้นที่ด้านล่างเป็นที่สำหรับขายของ โดยในอนาคตหากมีการซ่อมแซมปรับปรุงบ้านเรือนก็ควรให้มีความกลมกลืนกับบ้านเรือนที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนให้มากที่สุด ทั้งรูปแบบการวางทิศทาง การใช้สีและวัสดุ รวมทั้งให้ ส่วนพื้นที่ที่ 1 2 และ 3 แม้ว่ากำลังถูกรุกไล่จากภายนอก แต่ยังมีบ้านเรือนที่อยู่ริมน้ำที่เป็นบ้านเก่าที่มีเอกลักษณ์ดังนั้นจึงต้องเฝ้า

ระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกลมกลืนไปกับบ้านเรือนที่สร้างขึ้นบริเวณด้านใน อย่างไรก็ตาม บริเวณพื้นที่ดังกล่าวมีการสร้างอาคารที่ขัดแย้งกับรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอย่างมาก ในด้าน ขนาด ทิศทาง การวางตัวของอาคาร และประโยชน์ใช้สอย นอกจากนี้ยังใช้วัสดุและสีที่ไม่กลมกลืนกับบ้านเรือนในชุมชนส่วนใหญ่ ดังนั้นหากยังไม่สามารถออกกฎระเบียบการสร้างสิ่งปลูกสร้างในชุมชน จึงสมควรให้มีการชะลอการปลูกสร้างขนาดใหญ่และสิ่งปลูกสร้างเพื่อประกอบธุรกิจไว้

เมื่อพิจารณารูปแบบการตั้งถิ่นฐานซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ประกอบกับ ปัญหาเชิงพื้นที่ของพื้นที่ย่อย 11 พื้นที่ จึงเสนอแนวทางในการพัฒนารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชน 7 ข้อ ได้แก่ 1) การควบคุมความสูงและรูปแบบอาคาร 2) การเตรียมพื้นที่เพื่อการขยายตัวของชุมชน 3) การอนุรักษ์พื้นที่เกษตร 4) การจัดระเบียบพื้นที่เพื่อการพาณิชย์กรรม 5) การอนุรักษ์และส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม 6) การปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อม 7) การพัฒนาโครงข่ายทางสัญจร ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวข้างต้นจะสำเร็จได้ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐานพบว่า รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมอญบ้านบางกระบือเป็นการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม และขยายตัวตามแนวเส้นทางคมนาคมทางน้ำและทางบกตามลำดับ ซึ่งการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มนี้จะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางธรรมชาติเช่น บริเวณแม่น้ำ การตั้งถิ่นฐานแบบนี้ทำให้คนในชุมชนต้องเดินทางไปยังที่ทำกินซึ่งอาจจะทำให้ดูแลผลิตได้ไม่ดีเท่าที่ควร แต่จะได้ผลทางจิตใจ คือทำให้คนในชุมชนมีความใกล้ชิดและอบอุ่น การขยายตัวไปตามเส้นทางคมนาคมทางน้ำในระแวกนั้นเป็นเพราะน้ำจากธรรมชาติมีความสำคัญต่อชีวิตตามแนวคิดของ Fairchild อย่างไรก็ตามชุมชนแห่งนี้มีวัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมที่สำคัญ โดยเฉพาะกิจกรรมทางศาสนา การตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กับวัดย่อมทำให้เกิดความสะดวกในการเดินทางไปร่วมกิจกรรมที่วัด การทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ในวันพระ เมื่อมีถนน เกิดการเปลี่ยนวิธีการเดินทางทำให้เกิดการขยายตัวของบ้านเรือนตามแนวถนน โดยหันหน้าออกสู่ถนน นอกจากจะเดินทางสะดวกแล้วยังสามารถทำการค้าได้ด้วย

อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ที่ด้านทิศตะวันตกติดกับคลองสนามชัย ส่วนด้านตะวันออกก็มีคลองบางกระบือทำให้บ้านเรือนในชุมชนแห่งนี้ยังคงเกาะกลุ่มกันอย่างเห็นได้ชัดแม้จะมีการเปลี่ยนวิธีการเดินทาง และด้วยข้อจำกัดนี้ทำให้เกิดขยายตัวภายในชุมชน

กล่าวคือไม่ขยายไปตามแนวยาวทำให้บ้านเรือนที่แห่งนี้ค่อนข้างหนาแน่น พื้นที่ว่างน้อย และด้วยความนิยมของคนในชุมชนที่นิยมอยู่เรือนไม้ทำให้การปลูกเรือนใหม่สอดคล้องกับเรือนเก่า เกิดเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเรือนของชุมชนแห่งนี้กล่าวคือบ้านส่วนมากเป็นบ้านไม้หลังไม้ใหญ่โต ไม่มีบริเวณบ้านโดยรอบ ปลูกใกล้ๆกัน

จากการศึกษาพบว่าลักษณะการตั้งถิ่นฐานของบ้านเรือนไทย-มอญที่ปรากฏให้เห็นนี้มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ดักลาส ฟราเซอร์ เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านในโลกยุคหินที่เขาสรุปว่า ปัจจัยทางภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการเลือกทำเลที่ตั้งของแคมป์และหมู่บ้าน จากนั้นความสัมพันธ์ทางสังคมจะเป็นสิ่งที่กำหนดการวางผัง นอกจากนี้ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ทำให้ชาวมอญนิยมตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำแล้ว ชาวมอญที่ยังใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีรอบหมู่บ้าน นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังพบว่าปัจจัยภูมิศาสตร์ยังส่งผลต่อการขยายตัวของชุมชนด้วย

ในเรื่องบ้านเรือนผลการศึกษาที่พบว่าชุมชนมอญส่วนมากจะตั้งอยู่ติดริมน้ำแต่ไม่พบความสัมพันธ์เรื่องการวางตัวของบ้านและน้ำ ทิศทางการวางตัวของบ้านขึ้นอยู่กับทิศทางการวางเสาเอกของเรือนซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาเรื่องเรือนพื้นถิ่นไทยมอญของ ศาสตราจารย์ อรศิริ ปาณินท์ และสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการที่พบว่าการวางตัวของบ้านในชุมชนมอญพระประแดงส่วนมากจะวางตัวตามตะวัน

จากการศึกษายังพบว่านอกจากเหตุทางความเชื่อแล้วยังมีเหตุจากสังคมของคนในชุมชนที่จะไม่ปลูกบ้านแพ่งพ่อแม่ซึ่งเป็นผลให้พบบ้านบางหลังที่ไม่ปลูกตามตะวันเนื่องจากปฏิบัติตามความเชื่อดังกล่าว และพบว่าการขยายต่อเรือนออกไปจากเรือนเดิมเป็นผลมาจากข้อจำกัดทางที่ดินที่มีอยู่ของครอบครัวและจากความเชื่อข้างต้น ซึ่งหากครอบครัวใดมีที่ทางเหลือเมื่อลูกหลานออกเรือนก็จะปลูกบ้านใหม่ที่ดินเดิมหรือบนที่ดินในชุมชน ส่วนหากที่ดินที่เหลืออยู่ไม่สามารถเอื้อต่อการปฏิบัติตามความเชื่อในการปลูกบ้านก็ทำให้เกิดการจะขยายเรือนออกไปจากเรือนเดิม

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย